

UNIVERSITATEA TEHNICĂ

DIN CLUJ-NAPOCA

Domeniul Arhitectură

TEZĂ DE DOCTORAT

– REZUMAT –

**ARHITECTURĂ ȘI ARHIVISTICĂ.
UN STUDIU CONTEXTUALIZAT ÎN ROMANIA ȘI EUROPA**

Student-doctorand:
Maria Alexandra Sas

Conducător științific:
Conf. dr. habil. arh. Dan-Ionuț Julean

Comisia de evaluare a tezei de doctorat:

Președinte: Prof.dr.arh. Virgil Ionel Pop - Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca

Conducător științific: Conf.dr.habil.arh. Dan-Ionuț Julean - Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca;

Referenți:

- Prof.dr.arh. Dana Vais - Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca
- Prof.dr.arh. Smaranda Maria Bica - Universitatea Politehnica Timișoara
- Conf. dr. Florentina Nițu - Universitatea din București
- Dr.habil. Bogdan-Florin Popovici - Alma Mater Europaea University, Maribor, Slovenia. (Șef Serviciu, Serviciul Județean Brașov al Arhivelor Naționale)

– Cluj-Napoca –
2024

CUPRINS REZUMAT

REZUMAT	3
Motivația alegerii temei.....	3
Obiective definite	4
Metodologia de cercetare folosită	4
Surse.....	5
În ce măsură a mai fost cercetat subiectul	6
Dificultăți.....	6
Structura tezei	8
Prezentare.....	8
Partea I	8
Partea a II-a	10
4. România	11
5.1. Franța	11
5.2. Germania	12
5.3. Rusia	12
6.1. Italia	13
6.2. Marea Britanie	13
7. Studii individuale.....	13
8. Analiză. Evoluția ideilor	14
Partea a III-a	15
9. Concluziile evoluției edificiilor dedicate realizate.....	15
10. Cerințe care au determinat crearea unui program arhitectural dedicat al arhivelor.....	15
11. O identitate a arhitecturii propriie	16
12. Specificul clădirilor de arhivă.....	17
12.1. Depozitul de la lumină la întuneric	18
12.2. Sunt bibliotecile arhetipul clădirilor de arhive?	19
13. Considerații finale.....	19
14. Originalitatea și contribuțiile inovatoare ale tezei	20
Parcurs personal și valorificarea cunoștințelor	21
Diseminarea rezultatelor:	22
REFERINȚE.....	23
Bibliografie pentru cercetare specifică.....	35
CUPRINS TEZĂ	41

REZUMAT

Motivația alegerii temei

Prezenta teză de doctorat are ca temă de studiu clădirile de arhive și evoluția programului arhitectural al acestora în România și contextualizat în Europa.

Am ales această temă ca pe o provocare, mai ales că nu am identificat existența unui studiu elaborat în ceea ce privește aceste clădiri, care să analizeze nașterea și evoluția lor pe o perioadă mai extinsă și să consolideze testarea ideilor constructive, să cuprindă mai multe țări, să integreze aceste clădiri în rândul programelor de arhitectură și să fie realizate de arhitecți și din perspectiva acestei profesii. Majoritatea lucrărilor identificate care au constituit surse de informație pentru această lucrare, au fost realizate de arhiviști și prea puține de arhitecți. Astfel, suntem de părere că nu au fost definite toate caracteristicile necesare încadrării acestor edificii într-un program de arhitectură, coerent, ci doar au fost stabilite condiții și considerațiile generale de organizare a spațiilor.

În anul 2015, ca urmare a unei teme din cadrul Facultății de Arhitectură și Urbanism din Cluj-Napoca, am început o cercetare tematică la SJAN Alba. Acest stagiou, pe lângă introducerea în fascinanta *lume a arhivelor*, a avut rolul de a prezenta varietatea documentelor – piese scrise, desenate, contracte etc. – reliefând importanța acestora pentru studiul istoriei arhitecturii. În unele situații, această cercetare se realizează cel mai dificil, deoarece depistarea documentelor depinde de mai multe criterii. Suntem de părere că la aceasta contribuie: inspirația și tenacitatea cercetătorului, dar și bunăvoința custodelui. Toate acestea se materializează, la final, într-o cercetare etapizată, în cadrul mai multor Arhive.¹ Astfel, acest prim contact cu Instituția Arhivelor a deschis noi perspective pentru studierea clădirilor de arhive. Ulterior, pentru lucrarea de disertație și de diplomă în Arhitectură din anul 2018, susținută în cadrul aceleiași facultăți, am ales ca subiect realizarea unui *Centru de arhivă și cultură arhitecturală*.² În acel moment am întâmpinat dificultăți datorită complexității temei, întrucât atât timpul, cât și informațiile disponibile erau limitate. Prin urmare, după obținerea diplomei, am decis continuarea și aprofundarea studiului în cadrul stagiului doctoral.

Stabilirea temei a fost influențată și de observarea unui număr ridicat de edificii pentru arhive în România, pentru care nu existau informații complete sau nu erau disponibile deloc. Nu era clar dacă au fost construite special pentru acest scop sau dacă erau conversii.³ La o primă vedere, aceste edificii păreau ghidate de o logică unitară, funcțională și constructivă, fiind amplasate în zone centrale, având volumetrii compacte și o estetică similară a fațadelor. Aceste observații au generat întrebări precum: *Când? Cum? Cine? De ce? Intenționat sau neintenționat? au fost realizate aceste clădiri.*

Astfel, după 7 ani de cercetări, am reușit să găsim răspunsuri la aceste întrebări, fie ele complete sau incomplete și am ajuns să apreciem și mai mult subiectul, datorită complexității și unicității lui. La acest moment, nu considerăm că cercetarea este epuizată, dar apreciem că **progresul este unul semnificativ** pentru a fi prezentat sub forma unei teze de doctorat.

¹ În prima etapă se clarifică unitatea administrativ-teritorială de care edificiul aparținea, anul construcției, proprietarul, regim juridic la momentul realizării și parcursul său și eventual arhitectul. În a doua etapă, se identifică arhiva unde ar putea fi autorizațiile de construcție și se solicită studierea ei, ulterior informațiile se mai pot completa din Cartea Funciară. În a treia etapă, se începe depistarea propriu-zisă în arhivă a fondurilor cu ajutorul instrumentelor de cercetare – inventare, portal de căutare. Acestea pot fi ale instituțiilor: primării, ministere; ale operatorilor economici: întreprinderi, prestatori de servicii de construcții sau cele personale: ale proprietarilor sau a arhitectului care a proiectat clădirea.

² Maria Alexandra Sas, *Depozitul de arhivă. Arhitectură pentru hârtie* (lucrare de disertație, Facultatea de Arhitectură și Urbanism Cluj-Napoca, UTCN, 2018).

³ În unele cazuri, absența elementelor definitorii ale programului puteau duce la o încadrare într-o altă categorie: clădiri pentru birouri, administrație, educație etc.

Durata cercetărilor a fost influențată, în **primul rând**, de dificultățile întâmpinate pe parcurs,⁴ care au constat în **lipsa informațiilor** sau în **blocajul instituțional** de acces la acestea.

În al **doilea rând**, programul și regulamentul sălilor de studiu ale Arhivelor Naționale în perioada pandemiei de Coronavirus a suferit modificări. Nu doar că documentarea era dificil de realizat, datorită naturii documentelor, dar întreg procesul a fost îngreunat ca urmare a numărului limitat de cercetători admiși în sălile de studiu. Astfel, atât la nivel teritorial, cât și în capitală, acestea funcționau pe bază de programare, la jumătate din capacitatea efectivă.

Obiective definite

Cercetarea de față și-a propus să **stabilească** dacă a **existat un program arhitectural al arhivelor** și dacă acesta a fost unul **dezvoltat în timp**, cu **criterii de bază** clar determinate, sau dacă este un produs de dată recentă – secolul al XX-lea; de asemenea, dacă edificiile ocupate **au caracteristici particulare** sau sunt/pot fi clădiri comune, prin **definirea principalelor caracteristici**; determinarea încadrării **României** în curentul european de **dezvoltare al acestui program arhitectural** sau nu, precum și **confirmarea** sau nu a legăturii **dintre biblioteci și arhive**, ca arhetip, sau a influențelor reciproce dintre acestea.

Așadar, obiectivul acestei lucrări concretizat pe parcurs a fost de a cerceta clădirile de arhive și evoluția programului arhitectural în România într-un studiu contextualizat la nivel european. Au fost alese ca obiect de analiză doar clădirile Arhivelor de stat, naționale, departamentale și, cu câteva excepții, municipale, deoarece acestea prezentau cele mai complexe moduri de organizare și erau cele mai extinse ca număr.

Arealul cercetat a cuprins următoarele țări: România, Franța, Germania, Rusia, Italia, Marea Britanie, Polonia, Danemarca, Norvegia, Slovacia și Austria.

Cronologic, cercetarea acoperă perioada dintre secolele al XVIII-lea și al XXI-lea, existând și mențiuni privind perioadele anterioare, dar care au fost realizate doar pentru a lămuri contextul, nefiind detaliate sau amintite consecvent. Nu negăm existența, încă de timpuriu, a unor spații, sau a unui mobilier special⁵ pentru păstrarea documentelor,⁶ însă am ales acest interval, deoarece s-a dorit urmărirea evoluției programului, de la momentul în care au fost realizate primele edificii dedicate moderne, cu caracteristici mai complexe, până în prezent, la concretizarea lor într-o formă matură, evoluată.

Metodologia de cercetare folosită

Prima metodă de cercetare aleasă a fost cea a analizei în regim diacronic, deoarece am studiat schimbările și tranzițiile pe o perioadă de mai multe secole. Am considerat potrivită această metodă, deoarece instrumentele sale ne-au facilitat înțelegerea dinamicii schimbărilor în timp și ne-au permis identificarea tendințelor arhitecturale.

Astfel, **într-o primă etapă**, documentarea s-a concentrat asupra **României**, unde există un număr ridicat de edificii dedicate arhivelor. Există posibilitatea ca România să fi fost sau nu racordată la curentele europene de dezvoltare a acestui program arhitectural, apogeul acestor clădiri fiind atins în timpul regimului comunist. Ulterior, pentru a înțelege contextul european și evoluția acestui program, precum și pentru a demonstra poziția României într-un cadru mai larg, am extins, **în etapa a doua**, cercetarea asupra mai multor țări din Europa.

⁴ Atât pentru studiile de caz din România, cât și din Europa.

⁵ Vase ceramice pentru papirusuri, *ladule*, dulapuri etc..

⁶ Primele încăperi destinate conservării și păstrării documentelor pe suport friabil au luat naștere în cadrul templelor. În primul rând, dată fiind sacralitatea spațiului, acestea deveneau un loc sigur și ferit. În al doilea rând, datorită bunei cuviințe și educației custozilor (preoți) aceștia prețuiau valoarea documentelor.

A doua metodă de cercetare aleasă a fost cea aplicată prin realizarea a trei experimente și patru analize, utilizând ca materie primă suportul papetar, în cadrul unor laboratoare de cercetare acreditate. Am optat pentru această variantă pentru a demonstra, pe de o parte, relația de cauzalitate dintre spații și suportul papetar, precum și necesitatea stabilirii, creării și aplicării unor condiții particulare acestor clădiri și spații, pentru a-și îndeplini scopul de bază, și anume de a contribui la conservarea documentelor. Pe de altă parte, am urmărit conturarea unor aspecte specifice arhivelor de arhitectură, datorită particularităților impuse de dimensiunile și compoziția chimică a acestora.

Lucrarea se rezumă ca **folosind metode precum cercetare istorică** (evoluția programului arhitectural al arhivelor), metoda **descriptivă** (caracteristicile clădirilor de arhivă) și cea **experimentală** (experimente de laborator), realizând atât studii de caz, individuale, cât și comparative.

Surse

După cum a fost amintit anterior, au fost utilizate ca **surse primare documente de arhivă**, dar și discuții sau interviuri cu persoane implicate în procesul de construcție a edificiilor. Ca **surse secundare** au fost folosite mai multe lucrări editate, cărți și monografii, periodice, normative, documente legislative, precum și surse online.

Au fost luate în considerare atât **lucrări de arhitectură** cât și de **arhivistică**, dar și literatura de profil din epoca comunistă, întrucât trebuia pus în lumină parcursul evenimentelor. În unele situații, sunt prezentate doar datele care au putut fi coroborate cu documente din arhivă.

Documentarea a fost realizată în **arhive din țară**, (unde am avut acces la **documente inedite**), cât și în **arhive din străinătate**; lucrarea prezintă informații referitoare la subiectul arhivelor, unele necunoscute până în prezent și **care nu fac parte, încă, din nicio cercetare publicată**. Astfel, sursele primare au constat din documente originale sau fotocopii, desene, fotografii, materiale video, precum și din partea scrisă a proiectelor, pentru care s-a studiat în:

- a) **arhive din România**: SANIC, SMBAN, CNSAS, SJAN-uri, DMI, UAR, ANF, Arhiva de film Sahia, DJCS, Universității „Ion Mincu”; a primăriilor și a consiliilor județene.
- b) **arhive din străinătate**: Germania, Italia, Franța, Slovacia, Norvegia, Danemarca, Marea Britanie și Polonia.

În privința **planșelor de arhitectură din cadrul ANR**, acestea nu au putut fi identificate, deoarece au fost extrase de la cercetare, fiind **clasate ca documente secrete**. Au existat și cazuri excepționale, când au putut fi depistate fațade, planuri de amplasament sau fotografii, dar într-un număr extrem de limitat. Planșele identificate se află la Anexa 1, respectiv la Anexa 2.

În privința planșelor de arhitectură din cadrul ANR, acestea nu au putut fi identificate, deoarece au fost extrase de la cercetare, fiind clasate ca documente secrete (s) sau strict secrete (ss). Au existat și cazuri excepționale, când au putut fi depistate fațade, planuri de amplasament sau fotografii, dar într-un număr extrem de limitat. Planșele identificate se află la Anexa 1, sau la Anexa 2, în funcție de subiect (Anexa 1 conține lista ilustrațiilor suport pentru teza propriu-zisă, iar Anexa 2 cuprinde fișele de analiză).

Ca **surse secundare** au fost folosite mai multe lucrări editate, cărți și monografii, periodice, normative, documente legislative, precum și surse online.

Au fost luate în considerare atât **lucrări de arhitectură** cât și de **arhivistică**, dar și literatura de profil din epoca comunistă, întrucât trebuia pus în lumină parcursul evenimentelor. În unele situații, sunt prezentate doar datele care au putut fi coroborate cu documente din arhivă.

O problemă pentru studiul de caz din Rusia a constituit-o lipsa surselor din lucrări editate, realizate de alți cercetători decât cei ruși. Această lipsă de literatură de specialitate a fost

resimțită în încercarea de a stabili cu precizie realitățile analizate. Ca urmare a prezentului războiul declanșat, accesul la documentele din arhive a fost limitat, iar datele nu au putut fi coroborate, cu câteva mici excepții.

În ce măsură a mai fost cercetat subiectul

Cercetările anterioare s-au concentrat pe tratarea parțială a subiectului, au acoperit intervale de timp restrânse, au descris în mod general, fără a prezenta evoluția sau au ilustrat doar anumite edificii specifice. Aceste cercetări au fost influențate de specializările autorilor, majoritatea fiind istorici, arhiviști și doar cu câteva excepții arhitecți. Suntem de părere că între cele două specialități există o diferență în realizarea analizelor, datorită metodologiei și instrumentelor de care fiecare specializare dispune, fapt care face esențială precizarea poziției arhitecților în legătură cu această problemă. Dintre lucrările **realizate de arhiviști și istorici**, cele mai reprezentative sunt: Luigi Bossi Visconti în *Istruzioni sugli archivi e la loro regolamentazione* (1807), Eugenio Cassanova în *Arhivistica* (1918; 2nd ed. 1928); colectivul arhiviștilor ruși⁷ în *Normele de bază în munca Arhivelor de Stat din URSS* (1962); Michel Duchein în *Archives Buildings and equipment* (1966; 2nd ed. 1988); Aurelian Sacerdoțeanu în *Arhivistica* (1970); Christopher Kitching, *Archive buildings in the United Kingdom 1977-1992* (1977; 2nd ed. 1993); Direction des archives de France, *Bâtiments d'archives. Vingt ans d'architecture française. 1965-1985, 1986-2003* (1986, 2nd ed. 2004).

Dintre **lucrările realizate de arhitecți** menționăm: Ludwig Klasenn în *Archive und Bibliotheken, Gebäude Für kunst und wissenschaft* (1887); Opfermann, Rudolf, în *Archive und Bibliotheken, Gebäude Für erziehung, wissenschaft und kunst* (1893, 2nd ed. 1906); Alevtina Mijhailovna Zhugastr-Lushina, *Clădiri de arhive în străinătate* (1974).

Lucrările **realizate în comun** de către specialiștii din cele două domenii sunt mai puține și de dată recentă: Michel F. Pacifico, Thomas P. Wilsted în *Archival and special collections facilities: guidelines for archivists, librarians, architects and engineers* (2009), Standard Internațional ISO 11799, *Document storage requirements for archive and library materials* (2015); Organizația internațională pentru Standardizare, Raport tehnic 19815 *Management of the environmental conditions for archive and library collections* (2018); Institutul german de standardizare 67700:2017-05, *Bau von Bibliotheken und Archiven*, (2017) etc..

Aceste lucrări reflectă preocupări intermitente și pragmatice în decursul secolelor, însă abia în secolul al XXI-lea au început să fie întreprinse analize detaliate asupra istoriei acestor clădiri sau să fie prezentate succint. În acest sens, notabilă este apariția în anul 2008 a tezei de doctorat *Architektur und Geschichte der staatlichen Archivzweckbauten in Deutschland 1871-1945* a istoricului de artă Katja Leiskau, precum și menționarea acestor clădiri în cadrul cărții editate și adăugite a lui Ernst Neufert din 2012, unde, la secțiunea bibliotecii este prezentată Arhiva din Dresda.⁸

Dificultăți

Cercetarea a avut un **parcurs oscilant, datorită dificultăților de mediere** între **Instituțiile Statului** și noi, ca **autor**. Astfel, am întâmpinat un acces limitat la studiu în cadrul mai

⁷ Autorii lucrării nu sunt specificați individual nici în documentul original, nici în variantele traduse, deoarece aceste norme au fost elaborate de către un colectiv de specialiști sub egida Arhivelor de Stat din Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste (URSS).

⁸ Ernst Neufert, *Architects' Data* (Hoboken: Wiley, 2012), p. 252.

multor instituții publice, chiar pentru arhivele mai vechi de 30 de ani sau refuzul furnizării informațiilor pe care le-am apreciat ca fiind de interes public. Faptul că unele instituții au răspuns și altele nu la solicitări bazate pe Legea 544/2001, pe aceeași speță, arată fragilitatea cadrului legal din România și interpretarea arbitrară a acestuia. Opacitate totală am întâlnit în cazul Arhivelor MAI. Astfel, a devenit evident că nerespectarea prevederilor Legii Arhivelor Naționale de predare de către MAI a arhivelor mai vechi de 30 de ani către AN va perpetua cenzura la studiul oricăror realități ale perioadei comuniste în care MAI a fost implicat. Un alt aspect care a limitat cercetarea a constat în păstrarea (sau invocarea) nivelului de clasificare pentru o serie întreagă de documentații, unele dintre ele chiar neactuale, dar „uitate” în stadiu de „secret.” Nu trebuie omisă, de asemenea, distrugerea sau răvășirea unora din arhivele importante ale perioadei comuniste, cum este cea a institutelor de arhitectură, care stau mărturie, odată în plus, pentru haosul reprezentat de începuturile regimului postdecembrist în România și dezinteresul față de bunurile publice produse în perioada comunistă.

Procedura de autorizare a acestor edificii de arhive din România a fost schimbată pe parcurs; din acest motiv am putut identifica, doar în câteva cazuri excepționale, autorizațiile și o parte din documentație.

Ulterior, în unele situații, **cadrul legal ne-a îndreptățit calitatea de petent**, cercetarea putând fi realizată. Astfel, în **arhivele din România am studiat și scanat cca 45000 de file, din peste 50 de fonduri** și a fost obținută și **acreditarea în rândul cercetătorilor CNSAS**.

Pentru studiile de caz, s-a implementat o **structură de analiză unitară**. Totuși, datorită diversității informațiilor și pentru a prezenta anumite date relevante în înțelegerea subiectului, am adaptat structura în funcție de specificul fiecărui caz.

În ceea ce privește studiile de caz europene, acestea ar fi meritat să fie extinse și la alte țări, dar ca urmare a dificultăților de documentare și a diferențelor legislative (cum este în cazul Vaticanului),⁹ am restrâns arealul în funcție de relevanța lor, mărginindu-ne la a obține informațiile necesare pentru țările pe care le-am considerat cele mai relevante, fără a continua dialogul cu instituțiile de profil din celelalte. Unele au răspuns fie evaziv (Italia), fie nu au răspuns deloc (Suedia). O altă condiționare a fost dată, de asemenea, și de volumul de informații care putea fi prelucrat într-un timp limitat. Astfel, neîmplinirile prezentei cercetări au un punct comun, atât pentru România, cât și pentru Europa: accesul insuficient la documentare, într-un grad variabil.

⁹ Din motive neîntemeiate, nu am primit nicio informație care măcar să confirme numărul edificiilor utilizate sau anul realizării depozitului subteran (Anexa 4 – Documente justificative).

Structura tezei

Prezenta lucrare este alcătuită din 3 părți:

Partea I: Cadrul teoretic, cuprinde trei capitole:

Capitolul 1 – Definirea conceptelor

Capitolul 2 – Metode de studiu și cadrul contextual

Capitolul 3 – Nevoia unor spații adecvate pentru documente

Partea a II-a: Studii de caz, cuprinde cinci capitole:

Capitolul 4 – Evoluția clădirilor de arhive din România

Capitolul 5 - Evoluția clădirilor de arhive din Franța, Germania și Rusia

Capitolul 6 - Evoluția clădirilor de arhive din Italia și Marea Britanie

Capitolul 7 – Studii individuale. Cazuri particulare în Polonia, România, Danemarca, Norvegia, Slovacia și Austria

Capitolul 8 – Analiză comparativă între țări, evoluția ideilor

Partea a III-a Considerații, cuprinde cinci capitole:

Capitolul 9 – Concluziile evoluției edificiilor dedicate realizate

Capitolul 10 – Cerințe care au determinat crearea unui program arhitectural dedicat arhivelor

Capitolul 11 – O identitate proprie pentru arhitectură

Capitolul 12 – Specificul clădirilor de arhivă

Capitolul 13 – Considerații finale

Anexe

Anexa 1 – Figuri, tabele, grafice

Anexa 3 – Cercetarea aplicativă, – Cercetarea aplicativă

Anexa 2 – Fișe de analiză

Anexa 4 – Documente justificative

Prezentare

Lucrarea este structurată în trei părți și subdivizată în 13 capitole. Un număr important de materiale auxiliare (planșe de arhitectură, fotografii, ilustrații, documente justificative) și fișe de analize sunt prezentate sub formă de Anexe (1-4), oferind, astfel, un suport vizual și detaliat pentru conținutul tezei.

Partea I

Prima parte este alcătuită din trei capitole care au ca scop prezentarea cadrului teoretic și contextul actual. Astfel, au fost definite conceptele și termenii de bază, întrucât cuvântul „*arhivă*” poate avea mai multe înțelesuri, fiind prezentată și relația dintre arhitectură și arhivistică, care este o știință auxiliară a istoriei. (Capitolul 1)

Capitolul 2 prezintă metodele de cercetare utilizate, definește arealul studiat, perioada cercetată, care a fost între secolele al XVIII-lea și al XXI-lea, precum și nivelul de cunoștințe în literatura de specialitate existentă în momentul demarării cercetărilor. (Capitolul 2)

Capitolul 3 prezintă o metodă alternativă de cercetare (față de cea istorică), bazată pe efectuarea unor teste într-un institut și laborator acreditat. Această metodă a fost aleasă în urma unor cercetări preliminare, realizate între 2022-2023.¹⁰ Obiectele supuse examinării au fost planșele de arhitectură personale, realizate cu ocazia finalizării studiilor universitare, în 2018.

¹⁰ În calitate de consultant extern în contextul colaborării cu Arhivele Naționale (2022-2023), am avut posibilitatea de a realiza o serie de analize de date, privind suportul documentar și condițiile de microclimat. Datele acelei cercetări nu pot fi publicate. Ulterior, în calitate de bursier al programului InoHubDoc, organizat de Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca (2022-2023) am realizat o cercetare aplicativă, a cărui rezultat poate fi studiat la Anexa 3.

Întrucât pe de o parte, prezentau modificări vizibile la nivel de suport, pe de altă parte, au fost supuse unor condiții de microclimat oscilant (proba B 2018). Pentru a avea un element de comparație, am printat în aceleași condiții și pe același tip de suport papetar o planșă a proiectului (proba A 2023).

Ambele probe (A) (2023) și (B) (2018) au fost supuse:

- a) În primul rând, unor analize în cadrul **Institutului din Iași**: SEM-EDX¹¹ și FTIR¹² în fază inițială, precedate de experimentul de îmbătrânire accelerată. Ulterior, după îmbătrânire, au fost reluate analizele SEM-EDX și FTIR, pentru a putea compara efectele cu probele inițiale.
- b) În al doilea rând, în cadrul **Laboratorului de încercări fizico-mecanice din Brăila** au fost realizate următoarele experimente: rezistența la sfâșiere și rezistența la îndoire.¹³

Concluziile investigațiilor din cadrul **Institutului din Iași**, au arătat că:

- a.1. pe baza analizei SEM-EDX în fază inițială nu se observă schimbări morfologice majore.
- a.2. pe baza analizei FTIR între probe nu au apărut modificări esențiale ale compoziției chimice din punct de vedere calitativ.
- a.3. după aplicarea procedurii de îmbătrânire accelerată, rezultatele au demonstrat că:
 - a.3.1. Analiza SEM-EDX a confirmat declanșarea procesului de degradare, pentru ambele probe.
 - a.3.1. Analiza FTIR nu a prezentat modificări între cele două probe.

Concluziile investigațiilor din cadrul **Laboratorului de încercări fizico-mecanice** au arătat că:

- b.1. Analiza rezistenței la **sfâșiere** prezintă faptul că între proba (A) și (B) nu au apărut diferențe semnificative între probe. Valorile determinate, proba (A) au rezistat cu 4% mai mult decât (B).
- b.2. Analiza rezistenței la **îndoire** prezintă faptul că proba (B) și-a pierdut cu 50% rezistența față de proba (A),¹⁴ ceea ce în 5 ani reprezintă foarte mult.¹⁵

Aceste experimente realizate pe suport papetar, în primul rând, au confirmat faptul că există o influență clară între condițiile de mediu ale unui spațiu și documentele păstrate. În al doilea rând, indică un specific al arhivelor de arhitectură, față de alte tipuri de arhive. Acestea, prin suportul folosit, prezintă vulnerabilități semnificative pentru păstrarea pe termen lung, datorită formatului planșelor, calității hârtiei,¹⁶ procedurii de pliere frecvent sau ocazional, la care sunt supuse documentele odată cu cercetarea lor (aspect care presupune exercitarea unor forțe mecanice asupra lor).

¹¹ Microscopie Electronică de Baleiaj examinează suprafața și structura hârtiei la nivel microscopic, împreună cu Spectroscopie de Dispersie a Energiei poate analiza compoziția chimică a hârtiei, identificând prezența diferitelor elemente, contaminanți, aditivi etc.. Anexa 3.

¹² Spectroscopie în Infraroșu cu Transformata Fourier) aplicată pe hârtie implică utilizarea spectroscopiei în infraroșu pentru a identifica și caracteriza compușii chimici prezenți în hârtie. Anexa 3.

¹³ Testul de rezistență a hârtiei la îndoire presupune evaluarea capacității hârtiei de a rezista la repetate îndoiri fără a se rupe. Acest test este important pentru a determina durabilitatea și calitatea hârtiei în condiții de utilizare care implică manipulare frecventă.

¹⁴ Anexa 3.

¹⁵ Întreg procesul de analiză personală, pregătire, selecționare, precum și procesul din laboratoare, poate fi parcurs în cadrul Anexei 3.

¹⁶ Deoarece este un tip special de hârtie, iar producătorii nu specifică respectarea ISO 11108:1996, *Information and documentation - Archival paper - Requirements for permanence and durability*. Standard Internațional (1996).

Partea a II-a

Pentru a analiza și verifica modul în care clădirile de arhive se constituie ca program arhitectural la nivel european, într-o manieră concretă, am decis realizarea unor cercetări particulare, urmărind evoluția acestor clădiri în mai multe țări.

Pentru studierea evoluției programului arhitectural al arhivelor într-o manieră cât mai obiectivă la nivel european, atenția s-a îndreptat spre Franța, Germania, Rusia, Italia, Marea Britanie, Polonia, Slovacia, Norvegia, Danemarca, Austria.¹⁷ La baza selecției acestor țări au stat **două criterii. În primul rând, au fost selectate țările** în care a fost creată **literatură de specialitate**¹⁸ și a fost realizat fie un număr de edificii mai mare, ori s-au concretizat soluții interesante și inovatoare. La baza acestor considerente au stat preocupările arhiviștilor în ceea ce privește condițiile de păstrare și caracteristicile edificiilor, întrucât aceștia au constituit un declanșator în dezvoltarea arhitecturală a acestor clădiri. În al doilea rând, influențele pe care aceste țări le-au avut reciproc una asupra celeilalte, asumate sau nu, a reprezentat un element important.

Studiile de caz sunt prezentate organizat în patru categorii între capitolele 4-6:

- a) În prima, secțiune cea destinată **României**, s-a elaborat o expunere detaliată a situației arhivelor, deoarece, în primul rând, acest studiu de caz a constituit principalul motiv pentru demararea cercetării de față. În al doilea rând, evoluția spectaculoasă și principalii factori declanșatori au condus la realizarea unor proiecte particulare la nivel european (implementate sau nu). În al treilea rând, cercetarea acestora a dus la lumină informații inedite, parte din ele fiind prezentate și la Anexa 2, sub formă de fișe. (Capitolul 4)
- b) Am realizat o analiză elaborată, pe un interval mai mare de timp, a arhivelor din **Franța, Germania și Rusia**. În cadrul acestor țări a fost dezvoltat un număr ridicat de edificii, existând particularități și implicații pe care le-am considerat relevante a fi prezentate într-o manieră extinsă. Țările au fost organizate după criteriul alfabetic. (Capitolul 5)
- c) Am realizat o analiză mai sintetică pentru **Italia și Marea Britanie**, deoarece în cadrul acestora, deși au predominat conversiile, a fost realizat și un număr restrâns de edificii dedicate, dar cu caracteristici importante. Țările au fost organizate după criteriul alfabetic (Capitolul 6)
- d) Am realizat analize punctuale și sintetice, în care au fost încadrate țările, din care am selecționat doar câte un singur exemplu. Acestea au fost: **Polonia, Danemarca, Norvegia, Slovacia, Austria**, ca o excepție am prezentat și un exemplu din România. Țările au fost organizate după criteriul cronologic (Capitolul 7)

Pentru Capitolele 4-6 am elaborat și un studiu cronologic grafic privind a doua parte a secolului al XX-lea. Am ales acest interval, deoarece îl consider cel mai relevant, datorită

¹⁷ Acestora li se puteau adăuga și: Belgia, Olanda, Spania, Grecia, Portugalia, Ucraina, Bulgaria, Ungaria, Serbia, dar pentru moment materialele din aceste țări nu sunt adunate și prelucrate în întregime, fie nu s-au concretizat discuțiile cu reprezentanți ai Arhivelor Naționale, pentru identificarea documentației și obținerea unor copii în format digital. Prin urmare, ne-am limitat la țările a căror materiale au putut fi prelucrate și coroborate cu alte informații provenind din mai multe surse.

¹⁸ Luciana Duranti în *Encyclopedia of archival writers 1515-2015* realizează o selecție a principalilor autori arhiviști pe baza mai multor criterii: relevanța studiilor acestora, accesibilitatea lor, acordul acestora – în cazul celor care sunt în viață etc.. Au fost selecționați arhiviști de pe toate continentele, deși probabil din motive subiective cu regret, se observă o reticență în alegerea țărilor est europene. Astfel sunt menționați arhiviști europeni din: Franța, Germania, Italia, Marea Britanie – fiind un număr impresionant -. Precum și Olanda și Spania.

numărului de edificii încă existente, actualității și inovației soluțiilor, precum și repercusiunilor pe care aceste cazuri le-au avut asupra arhitecturii arhivelor în acest secol.

4. România

În cazul României, apariția primelor inițiative, în vederea realizării unor edificii dedicate arhivelor s-a datorat efectului Regulamentelor Organice care au marcat trecerea societății românești în modernitate.¹⁹ Însă, în secolul al XIX-lea, deși au existat mai multe inițiative pentru realizarea unor edificii dedicate (cel puțin patru), au fost implementate doar conversii, cu predilecție în mănăstiri. Pe finalul secolului al XIX-lea, instituția Arhivelor Statului a avut un context favorabil, pentru a avea un sediu general dedicat, la București, dar din rațiuni economice și probabil politice, proiectul nu a fost realizat.

În secolul al XX-lea am asistat la schimbarea paradigmei. În primul rând, în prima parte a secolului, sediul general de la București a fost construit etapizat, îmbunătățind astfel condițiile de păstrare pentru o perioadă determinată de timp. Odată cu reîntregirea României, a fost definitivat și primul edificiu dedicat, la Sibiu, pentru Arhiva Primăriei și a Universității Săsești, construcție începută, când Transilvania aparținea Imperiului Dualist. În al doilea rând, după instaurarea regimului comunist, au avut loc o serie de evenimente,²⁰ cu impact major în dezvoltarea programului arhitectural al arhivelor și al instituției. Prin urmare, au fost realizate trei proiecte standardizate,²¹ au fost construite 27 de clădiri dedicate arhivelor în teritoriu, începând din 1959 și au fost realizate mai multe proiecte neimplementate pentru un sediu general dedicat.

România s-a remarcat la nivel european, din mai multe considerente, prin: unicitatea soluțiilor din secolul al XIX-lea, varietatea abordărilor și a construcțiilor realizate din secolul al XX-lea, având atât proiecte speciale (pentru sediul general cât și pentru sediile teritoriale), cât și tipizate, care au fost rezolvări singulare la nivel european, precum și lucrări de artă monumentală integrate. La acestea s-a adăugat modificarea proiectelor tipizate ulterioare, existând o serie de edificii cu caracteristici similare, dar care nu se identifică cu proiectele tipizate originale. Organizarea unui singur serviciu (MAI-ST) care să se ocupe de proiecte este posibil să fi dat nota unitară, fiind vorba de un număr restrâns de arhitecți care s-au ocupat de proiecte (față de Franța). Pe parcurs, a existat o depreciere a calităților arhitecturale ale soluțiilor implementate pe baza proiectelor, apogeul celor mai reușite proiecte fiind atins între 1967-1972. În secolul al XXI-lea, numărul construcțiilor de arhive de stat a fost în scădere, dezvoltându-se mai mult cele din sectorul privat.

5.1. Franța

Franța s-a evidențiat prin parcursul fluctuant în secolul al XIX-lea, precedat de o dezvoltare fulminantă, în a doua parte a secolului al XX-lea, a unui număr mare de edificii.

Primele clădiri construite dedicat din secolul al XIX-lea din Europa, au fost realizate în Franța. Acestea pot fi catalogate mai mult ca proiecte hibrid, deoarece din punct de vedere planimetric, volumetric, principial și estetic, erau o fuziune între locuințe Renascentiste italiene, castele franceze și biblioteci. Ulterior, arhitecții și arhiviștii francezi au căutat să găsească soluții, fără a înțelege toate implicațiile. Astfel, aceștia au utilizat în mod excesiv betonul armat, atât pentru construcția clădirilor, cât și pentru rafturi.

În a doua parte a secolului al XX-lea, Franța s-a evidențiat la nivel european nu doar prin cel mai mare număr de realizări într-un interval de 50 de ani (cu cel puțin 103 edificii), ci și prin

¹⁹ Sas, *Sediul Arhivelor Statului ...*, pp. 40-51.

²⁰ Schimbarea ministerului tutelar, de la Ministerul Educației (Cultelor și Instrucțiunii Publice) la Ministerul Afacerilor Interne, s-au dezvoltat și o serie de lucrărilor teoretice arhivistice.

²¹ Primul de către directorul Aurelian Sacerdoțeanu și două de Institutul IPCT

discrepanța marcată dintre abordarea practică în construcțiile propriu-zise și cea teoretică, realizată de arhivistul Michel Duchein.

Au constituit rezolvarea particulară a clădirilor de arhive franceze, soluțiile de tip turn, deschiderea zonei administrative mai mult spre public, precum și deciziile de abandonare a vechilor sedii și realizarea altelor noi.

Experiența franceză a fost importantă în decursul istoriei acestui program, atât pe partea constructivă (arhitectură), cât și pe cea teoretică (arhivistică).

5.2. Germania

Nucleul ideii, precum și primele puneri în practică ale edificiilor dedicate arhivelor au fost realizate în spațiul german, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, ulterior acestea fiind dezvoltate și perfecționate. În secolul al XIX-lea, pentru realizarea edificiilor au fost studiate și implementate diferite soluții planimetrice, volumetrice, constructive, precum și materiale și echipamente noi pentru perioadele respective. Caracteristic Germaniei au fost rezolvările în care cele două funcțiuni de bază erau divizate, respectiv un volum pentru administrație și un altul pentru depozitare. Toate aceste aspecte în secolul al XIX-lea au făcut din Germania un model de urmat și de analizat pentru alte state europene. În secolul al XX-lea, au păstrat principalele caracteristici dezvoltate în secolul trecut, continuând perfecționarea programului arhitectural al arhivelor prin optimizarea fluxurilor și utilizarea betonului armat mult mai rațional decât francezii. Cu toate acestea, a fost greu de controlat intervalul de ocupare al depozitelor, deoarece timpul în care rezerva de preluare era epuizată era limitat, mai mult, imediat după darea în folosință.

Noțiunile de bază dezvoltate în Imperiul German, în special în secolele al XVIII-lea-al XX-lea, au avut o influență majoră asupra programului arhitectural al arhivelor din acest teritoriu și nu numai, având contribuții nu doar pe parte constructivă (arhitectură), cât și pe cea teoretică (arhitectură și arhivistică).

5.3. Rusia²²

Asemenea altor arhive europene, și în cazul Rusiei constatăm dinamica construcțiilor de arhivă și a ideilor arhivistice în domeniu, dezvoltate atât prin experimentări practice, cât și prin împrumuturi de la alte țări europene. Primul edificiu a fost realizat la finalul secolului al XIX-lea, iar ulterior, în secolul al XX-lea au fost realizate atât proiecte speciale (în capitală și în principalele orașe), cât și proiecte tipizate (pentru orașele din teritoriu).

Elementul specific al **Rusiei** a fost dat de standardizarea proiectelor (cu o rezolvare distinctă față de România) realizate în a doua parte a secolului al XX-lea. Proiectele prezintă un program arhitectural riguros de foarte mare amploare, cu fluxuri clar delimitate și spații limitate, destinate publicului. Numărul edificiilor construite nu a putut fi stabilit datorită dificultății întâmpinate în procesul de documentare, dar au putut fi studiate o parte din proiecte. În secolul al XXI-lea, integrarea soluțiilor tehnologice în eficientizarea depozitării și a practicii arhivistice a constituit, de asemenea, un aspect particular.

Soluțiile realizate de arhitecții ruși reprezintă, de fapt, „soluția ideală” pentru aceste clădiri, prin standardizare, deoarece criteriile de bază ale clădirilor de arhive trebuie să prevaleze în detrimentul creativității arhitecturale. Astfel, standardizarea contribuie atât la reducerea costurilor, cât și la atingerea scopului principal al clădirilor, indiferent de secol, tocmai pentru a oferi securitate și siguranță.

²² Cercetarea privind evoluția construcțiilor de arhivă pe teritoriul actualei Federații Ruse, a reprezentat o provocare majoră, atât datorită barierei lingvistice, a prejudecăților, cât și contextului politic actual, care a făcut deosebit de dificilă colaborarea și accesarea materialelor documentare sau profesionale, arhivistice.

6.1. Italia

Arhivistica italiană s-a remarcat, în decursul timpului, prin numeroasele lucrări teoretice, dar și printr-o exercitare desăvârșită a profesiei, existând o veche tradiție în acest sens. Cu toate acestea, politica instituției s-a bazat pe conversii, deoarece exista disponibilitatea unui vast fond construit și prin urmare, s-a recurs la realizarea celor dedicate doar în situații excepționale.

În a doua parte a secolului al XX-lea, au fost realizate mai multe edificii dedicate, nu datorită schimbării opticii Statului, ci ca urmare a hazardelor antropice și naturale care afectaseră vechile sedii. Proiectele realizate, deși într-un număr restrâns, au respectat principiile propuse de literatura arhivistică italiană, ceea ce le-a individualizat față de alte clădiri de arhive europene.

Clădirile de arhive din Italia s-au remarcat printr-un tipar recognoscibil datorat intersectării fluxurilor, limitării căilor de evacuare și ridicarea de la sol a primei plăci, dar fără a avea subsol sau demisol și rezolvarea șarpantelor mascate.

Astfel, clădirile de arhive din Italia au avut un caracter mai mult cultural decât administrativ și rigid, probabil datorită dimensiunilor reduse. Contribuția teoretică arhivistică în ceea ce privește acest program arhitectural a fost una dintre cele mai importante, fiind realizat încă din secolul al XIX-lea.

6.2. Marea Britanie

Edificiile de arhive din Marea Britanie nu au excelat încât să constituie un exemplu pentru alte țări. Aceștia, pe lângă clima nefavorabilă, au îngreunat controlul microclimatului și securitatea fizică prin poziționarea pe loturi neavantajoase, în proximitatea apei. În a doua parte a secolului al XX-lea au fost realizate edificii dedicate, până atunci predominând conversiile. Cu câteva excepții, volumetria și plastica fațadelor se încadra în rândul locuințelor rezidențiale, deoarece regimul de înălțime era maxim P+2E, acoperișul era tip șarpantă, fațadele erau placate cu cărămidă și depozitele aveau prevăzute goluri de ferestre.

Modul de organizare al depozitelor se distinge de cele din alte țări datorită suprafețelor reduse și datorită organizării lor în anfiladă.

Însă aportul arhiviștilor și al restauratorilor pe partea de conservare și de cercetare au constituit un exemplu pozitiv, iar rezultatele au stârnit interes la nivel internațional, odată cu realizarea standardului BS 5454:1977, care a fost invocat și de alte state.

7. Studii individuale

După parcurgerea evoluției programului arhitectural al Arhivelor în Europa, prin detalieri sau prin prezentare generală, apreciem utilă și o incursiune în analiza unor cazuri particulare.²³

Caracteristica exemplurilor selecționate a fost dată de noutatea proiectelor la momentul realizării lor, de faptul că acestea erau sedii pentru Arhivele centrale, în țările în care au fost realizate,²⁴ dar și de accesibilitatea informațiilor și a planurilor. Ca urmare a titulaturii de „sediul central”, acest aspect le conferea proiectelor o particularitate grandioasă, datorită disponibilităților financiare a loturilor primite și a provocărilor din proiectare. Din acest motiv, toate au fost prezentate în literatura de specialitate, fie a țărilor din care făceau parte, fie cea internațională, aspect care le conferea un atu al vizibilității și relevanței pe nișa clădirilor de arhive.

Din punct de vedere al programului arhitectural, edificiile centrale prezintă cele mai complexe scheme funcționale. Pe lângă capacitatea mare de depozitare, a zonelor destinate laboratoarelor, acestea trebuiau să aloce o varietate de spații la o scară mai mare și pentru public.

²³ În Polonia – Varșovia, România – București; Slovacia – Bratislava; Norvegia – Oslo și Danemarca – Copenhaga.

²⁴ Cu o singură excepție, edificiul din Copenhaga.

Deși aceste proiecte au fost realizate în a doua jumătate a secolului al XX-lea și au avut la bază aceleași cerințe de proiectare, individualizate (în funcție de buget, amplasament, regim de înălțime și soluțiile identificate), acestea s-au diferențiat. Edificiile prezintă o gamă variată de rezolvări, atât supraterane, cât și subterane, aceste aspecte ilustrând, de fapt, ingeniozitatea cu care programul poate fi aplicat, în același timp păstrându-și scopul de bază intact.

8. Analiză. Evoluția ideilor

În secolul al XVIII-lea, primele clădiri dedicate arhivelor au fost construite în spațiul german. Ulterior, în prima parte a secolului al XIX-lea, francezii au preluat conceptul acestor clădiri, încercând să-l dezvolte, dar fără să reușească să definească toate ideile de bază într-un mod clar. Suntem de părere că orientarea lor excesivă către biblioteci constituie un factor care a distras de la scopurile fundamentale ale asigurării unei custodii sigure și a facilitării muncii arhiviștilor, care avea implicații diferite față de cea a bibliotecarilor. Or înălțimile depozitelor, mult prea mari, îngreunau acest aspect, iar structurile din piatră și cărămidă greoaie puteau pune în pericol integritatea documentelor și siguranța ocupanților clădirilor.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în spațiul german au fost reluate proiectele dedicate doar arhivelor, iar arhitecții și arhiviștii au reușit să definească toate aspectele esențiale pentru o clădire de arhivă. Capacitatea lor de a înțelege și de a răspunde la toate nevoile de securitate ale arhivelor ar putea fi atribuită experienței în practica arhivistică, considerată specifică.

Seria proiectelor implementate sau nu, realizate în Europa încă din secolul al XIX-lea ne oferă o perspectivă asupra modului în care conceptele acestor clădiri au fost urmărite între diferite țări și modul în care acestea s-au completat. S-au distins două categorii de proiecte pentru clădirile de arhive, primul pentru sediile generale, de o anvergură mai mare, iar cel de-al doilea pentru sedii departamentale, regionale sau orașenești, de dimensiuni reduse, față de primele.

Primele edificii au adoptat soluții compacte în ceea ce privește organizarea funcțiilor, adică toate funcțiunile erau integrate într-un singur volum construit. Ulterior a fost dezvoltat conceptul divizării în corpuri de clădire distincte, după specificul funcțional. Cauzele care au putut determina această separare ar fi cele legate, în principal, de aspecte legale de securitate și siguranță, mai apoi identificându-se și alte beneficii.

Plastica fațadelor a evoluat treptat, dar într-o formă concretă, recognoscibilă ca aparținând arhivelor care au fost realizate în a doua parte a secolului al XX-lea și începutul secolului al XXI-lea. Volumele robuste, cu fațade simple și sobre au devenit trăsăturile distinctive ale acestor edificii. O particularitate a acestora a fost realizată în România și în Rusia, prin aplicarea unor lucrări de artă monumentală pe fațade.

Pe parcursul secolului al XIX-lea, odată cu apariția primelor clădiri, a avut loc un schimb important de idei între țări. Considerăm că acest transfer a fost vizibil dinspre Franța²⁵ către Germania și nu a avut un caracter reciproc. Startul francez era unul promițător, dar parcursul a fost anevoios, centrat mai mult pe inovație și unicitate, ceea ce s-a dovedit a fi greu de gestionat.

Secolul al XX-lea a reprezentat perioada de maturizare a programului arhitectural al arhivelor. Odată cu construirea unui număr ridicat de edificii, fie au fost dezvoltate conceptele de bază sau au fost neglijate și interpretate eronat, fie au fost identificate altele noi. Cert este că modul de organizare și funcționare a fost îmbunătățit în raport cu secolele precedente.

Conclusiv, pentru studiul de față devine foarte clar că arhivele moderne, într-o formă matură, au luat naștere în a doua parte a secolului al XX-lea, prin aportul fiecărei țări în ceea ce privește cercetarea și experimentarea, acest aspect fiind continuat și în primele două decade din secolul al XXI-lea.

²⁵ Conceptul de locuire și divizare a funcțiilor în corpuri distincte.

Partea a III-a

Partea a III-a cuprinde cinci capitole, acestea având rolul de a prezenta concluziile, sub diferitele aspecte ale cercetării.

9. Concluziile evoluției edificiilor dedicate realizate

Cu toate că primele edificii au fost realizate la sfârșitul secolului al XVIII-lea și în secolul al XIX-lea au fost construite numeroase clădiri de arhive, perioada de maturizare a programului arhitectural al arhivelor a avut loc în secolul al XX-lea. În acest secol s-au realizat îmbunătățiri semnificative față de secolele precedente, din mai multe considerente, dar având ca scop îmbunătățirea condițiilor de păstrare și depozitare, precum și creșterea capacității depozitelor.

Construirea edificiilor - optime din toate perspectivele - a fost și a rămas obiectivul fiecărei conduceri sau al fiecărui stat, indiferent de secol, ceea ce aduce inclusiv astăzi provocări noi în rândul arhitecților.

Evoluția acestui program nu este încă pe deplin finalizată, deoarece în primul sfert al acestui secol am asistat deja la schimbări climatice semnificative, la o diversitate de suporturi documentare, la hazarde naturale și antropice.²⁶ Deoarece programul este unul recursiv, aceste aspecte vor determina cerințe distincte față de secolele precedente, care vor conduce la generarea unor soluții noi.

10. Cerințe care au determinat crearea unui program arhitectural dedicat al arhivelor

În fază incipientă, principiile de organizare a spațiilor și clădirilor destinate păstrării arhivelor au fost identificate empiric, prin implementarea și experimentarea imediată. Aceste principii au fost selecționate și perfecționate în timp, fiind influențate de nevoile identificate de practica arhivistică, dar și de tendințe și abordări specifice unor jurisdicții, afectate de schimbările politice sau teritoriale. Inițial, spațiile de păstrare au fost rezultatul unor conversii și abia ulterior, din a doua parte a secolului al XVIII-lea, au fost construite dedicat. Indiferent de situații însă, cerințele de construcție și amenajare s-au aplicat în egală măsură.

Prima cerință a fost definită de **acumularea documentelor** într-o manieră organizată, în administrație sau în scopuri personale. Inițial, rațiunea păstrării documentelor a fost pentru legitimitate administrativ-teritorială, precum și pentru determinarea și protejarea drepturilor de proprietate. Ulterior, acest obicei a primit și valențe culturale, documentele fiind utilizate și pentru cercetarea istorică.

Cea de-a doua cerință s-a dezvoltat de la un anumit nivel de acumulare a documentelor, când simpla intuiție de a pune deoparte documentele nu mai era suficientă, pentru a permite regăsirea lor în timp. Ca urmare, încep să se contureze **normele** și regulile de organizare prin realizarea lucrărilor teoretice de aplicare arhivistică. Asociat acestora are loc **consolidarea principalelor caracteristici ale spațiilor și clădirilor**. Astfel, documentele trebuiau să fie organizate, iar spațiile să fie protejate de hazarde naturale și antropice.

Cea de-a treia cerință specifică arhivelor a fost determinată de **rapiditatea de ocupare a spațiilor de păstrare**. Dezvoltarea socială a intensificat activitățile administrative și juridice, ceea ce a condus, mai departe, la creșterea producției documentare și la acumulări mai mari de arhivă.

Cele trei cerințe au permis, în timp, conturarea unor reguli și principii de bază care au condus treptat la dezvoltarea unei arhitecturi proprii, specifice arhivelor.

²⁶ Facem referire la prăbușirea arhivei din Köln, la Arhivele afectate de incendii sau războiul recent.

Suntem de părere că prima cerință a determinat stabilirea **ierarhiei spațiilor** prin conturarea celor două zone majore, respectiv cea de lucru/utilizare a documentelor, precum și cea propriu-zisă, pentru păstrarea documentelor.

Cea de-a doua cerință a condus la obligativitatea **izolării spațiilor sau a edificiilor** pentru a asigura securitatea și siguranța necesară. A fost importantă utilizarea materialelor de construcție ignifuge, dar și adoptarea soluțiilor constructive care să sprijine scopul de bază și să asigure rezistența și protecția lor în timp. De asemenea, mai ales odată cu dezvoltarea Arhivelor ca instituții ale memoriei (deschiderea sălilor de studiu către cercetători), s-a urmărit identificarea celor mai avantajoase și sigure soluții, în raport cu zonele populate, care să permită izolarea, dar să corespundă și cu statutul important al funcțiunii.

Cea de-a treia cerință a determinat **selecționarea** sau **dimensionarea** spațiilor în funcție de **volumul de documente** deținut, căruia i se adăuga o rezervă de spațiu pentru preluările viitoare, de care trebuia ținut cont.

Aceste cerințe au constituit fundamentul pe care s-a edificat programul arhitectural al arhivelor moderne. Legitimitatea acestora a fost câștigată prin recurența cu care au fost aplicate în fiecare secol, între al XVIII-lea și al XXI-lea regăsindu-se, în diferite grade, în toate clădirile de arhive convertite sau construite dedicat.

11. O identitate a arhitecturii propriie

Considerăm că identitatea arhitecturală distinctă a clădirilor de arhive a fost formată prin integrarea în proiectare a specialiștilor din cele două domenii, respectiv arhitectură și arhivistică. Pe de o parte, arhitecții s-au concentrat pe asocierea principiilor de proiectare speciale, față de alte programe, adaptate nevoilor și specificității acestor clădiri.²⁷ Pe de altă parte, arhiviștii au urmărit implementarea caracteristicilor care să confere o bună conservare și păstrare, în condiții optime, a documentelor.²⁸ Astfel, cele două specialități au conlucrat într-un mod activ, dând naștere, ideatic, dar și în implementare, unor edificii particulare, atât din punct de vedere funcțional, constructiv, volumetric, cât și estetic.

Din punct de vedere funcțional, programul arhitectural al arhivelor este alcătuit din zone fundamentale și fluxuri specifice fiecărui tip de utilizator – arhiviști și cercetători. Zonele fundamentale se împart în două categorii principale, prima fiind destinată depozitării documentelor propriu-zise, iar cea de-a doua este dedicată administrației (divizată în spații destinate arhiviștilor, publicului și a funcțiilor auxiliare).

Relația dintre zonele administrative și de păstrare este realizată prin intermediul fluxurilor de circulație care deservesc patru circuite specifice de bază pentru: documente și fluxul lor intern de pregătire; transferul documentelor din depozit spre sala de studiu; activitatea personalului și ultimul pentru cercetători. Pentru o rezolvare corectă a fluxurilor, primele două nu ar trebui să interfereze cu ultimul, astfel încât să se respecte cerințele de securitate.

Din punct de vedere constructiv, zonele aferente depozitării și administrației sunt rezolvate similar, sub aspectul materialelor de construcții, al tehnicilor și metodelor utilizate. În ceea ce privește elementele structurale și sistemele de construcție este recomandat ca acestea să fie tratate diferențiat, pentru a rezista solicitărilor,²⁹ pentru a îndeplini condițiile de

²⁷ Izolarea față de alte edificii, utilizarea lemnului într-o măsură diminuată sau excluderea lui cu desăvârșire, determinarea unor spații ample pentru depozitare, dar care în același timp să corespundă din punct de vedere structural, respectarea fluxurilor fiecărei zone și evitarea intersecțiilor nedorite ș.a.m.d..

²⁸ Temperatură, umiditate, respectarea fluxurilor, compatibilitatea soluțiilor propuse de arhitecți cu activitățile lor ș.a.m.d..

²⁹ Din acest punct de vedere, asistăm la o antiteză, deoarece documentele sunt considerate încărcări utile, având un caracter temporar, când de fapt, acestea ocupă permanent spațiile destinate lor. Acest aspect implică, din punct de vedere structural o atenție deosebită, prin faptul că edificiul trebuie să reziste propriei greutate, căreia i se adaugă și

păstrare, dar și pentru a realiza o economie financiară și de spațiu. Astfel, zona depozitelor trebuie să fie normată într-un mod particular, pentru a rezista încărcărilor date de documente.

Din punct de vedere volumetric, datorită caracteristicilor funcționale și a elementelor constructive, cea mai facilă soluție de rezolvare este cea a divizării celor două zone în volume diferite. Astfel, volumetria aferentă depozitării este masivă, datorită dimensiunii acestora, putând avea un regim de înălțime variat de la P+4E/9E.³⁰ Sunt recomandate soluțiile volumetrice de tip compact, fie că presupun soluții cu un volum sau compoziții cu mai multe volume. Zona administrativă este mai reținută, având un gabarit redus și se încadrează într-un volum cu regim limitat la maxim P+2E, care poate fi rezolvat compact sau nu.

Din punct de vedere estetic, cele două zone sunt rezolvate diferit, deoarece primează scopul utilitar și de siguranță, în detrimentul celui estetic. Pentru a menține un echilibru între condițiile interne specifice raportat la costuri, sunt selecționate soluțiile care implică un beneficiu funcțional al acestor clădiri și ulterior se caută cosmetizarea lor prin finisaje.

Conchidem că cele patru criterii analizate conduc spre stabilirea unei identități arhitecturale particulare a clădirilor de arhive, în raport cu alte programe.

12. Specificul clădirilor de arhivă

Specificitatea programului arhitectural al arhivelor este definită, în principal, de spațiul de depozitare, întrucât, după cum a fost amintit anterior, acesta ocupă cel mai mult spațiu din cel alocat pentru întreg edificiul. Caracteristicile pe care această zonă trebuie să le îndeplinească determină alegerea soluțiilor tuturor celorlalte elemente componente ale programului.

În ceea ce privește amplasarea acestor edificii s-au conturat trei principii de bază: cel al siguranței, a posibilității de extindere și al accesibilității – atât pentru public, pentru personal, cât și pentru pompieri sau echipe de intervenție, în caz de urgențe. Astfel, de la caz la caz, aceste clădiri pot fi amplasate în centrele urbane, la periferia lor sau în zonele rurale, din proximitatea unor căi de circulație importante.

Pentru a respecta principiul izolării dintre depozite și administrație și a asigura, astfel, securitatea și siguranța, aceste zone pot fi organizate planimetric, în cel puțin zece tipologii diferite, pe orizontală. Aceste tipologii sunt: „Z”, „O”, „T”, „H”, „L”, „I”, „U”, „E” și configurații neregulate prin juxtapunerea mai multor variante. (fig. 12.1-12.2) În organizarea pe verticală apar, de asemenea, diverse variabile legate de amplasarea zonei de depozitare suprateran sau subteran. Odată stabilită această amplasare, pot exista cel puțin șase variante suplimentare de organizare.

Determinarea suprafeței depozitelor este influențată de mai mulți factori. Pe de o parte, avem protecția și limitarea extinderii incendiilor, menținerea microclimatului, restricționarea propagării dăunătorilor, precum și organizarea lor, în funcție de suportul grafic. Pe de altă parte, suprafața medie recomandată între 200-300 mp constituie un avantaj atât structural, organizatoric, cât și economic. În această situație este indicată identificarea unui modul ideal de construcție care să satisfacă toate aceste cerințe, însumând într-un mod echilibrat toți factorii care pot influența siguranța și integritatea documentelor, echilibrat cu randamentul financiar.

cea a documentelor. În medie, un ml de arhivă este 50 kg, iar un m³ de arhivă reprezintă 600 kg. Deoarece încărcările constante fac ca aceste edificii să fie mai susceptibile cedării care poate proveni în urma solicitărilor dinamice (seisme sau tasarea inegală a terenului), atenția trebuie să fie deosebită, în ceea ce privește selecționarea și determinarea soluțiilor corespunzătoare.

³⁰ Există cazuri de edificii deja realizate și mai înalte, dar media generală se oprește la 9 etaje, probabil datorită încărcărilor substanțiale, dar și a costurilor pe care le implică un regim de înălțime mai ridicat.

Trebuie subliniat faptul că nu orice tip de spațiu se pretează acestui scop, iar coeficientul de ocupare al spațiilor ml/mp poate determina o soluție mai mult sau mai puțin avantajoasă, din punct de vedere economic. În cazul ultimei variante, acest aspect poate conduce la limitarea duratei de utilizare a clădirii, fenomen tot mai des întâlnit în acest secol.

Una din caracteristicile edificiilor realizate în secolele trecute (privind necesitatea de extindere în timp a Arhivelor și care dădea un caracter dinamic acestora) va migra, treptat, din acest secol spre un caracter static. Acest aspect se datorează schimbărilor privind suportul informațional al documentelor, din analog în digital, care nu va mai presupune preluări majore de către arhive a documentelor pe suport papetar. Suntem de părere că atenția se va îndrepta, în primul rând, spre perfecționarea edificiilor deja realizate sau înlocuirea lor cu altele noi, eficiente economic și sustenabile ecologic. Acestea vor putea fi dimensionate pentru un volum finit și determinat de arhive, proiectate pentru limitarea costurilor de întreținere și de personal, precum și pentru eficientizarea conservării documentelor. Întrucât toate documentele cu caracter permanent trebuie păstrate în continuare, chiar dacă există copii digitale ale acestora, condițiile lor de păstrare trebuie să fie cele corespunzătoare.

Actualmente, o nouă categorie de depozite s-a dezvoltat, cea pentru servere. Caracteristicile acestora sunt particulare, ca urmare a numărului lor,³¹ al modului de amplasare,³² dar și al condițiilor de microclimat.

Evoluția arhivelor nu este, așadar, într-un punct mort. Din punct de vedere arhitectural, apreciem că modul de organizare a schemei funcționale a unui edificiu de arhivă nu este unul încă ultim, fiind posibil ca în acest secol să asistăm la o nouă fază de metamorfozare a sa.

12.1. Depozitul de la lumină la întuneric

Nivelul de protecție oferit de clădirile dedicate pentru arhive s-a dezvoltat în paralel cu identificarea unor noi tipuri de riscuri. Dacă inițial unul din dezideratele de bază era asigurarea protecției față de apă sau foc, conflagrațiile secolului al XX-lea au arătat riscurile aduse de război. Cel din urmă factor a condus la experimentarea amplasării depozitelor în subteran. În timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, probabil, ca urmare a buncărelor deja construite, s-a început luarea în calcul a acestei variante, dar care trebuia perfecționată și adaptată de arhitecți. A fost importantă identificarea condițiilor care ar conduce la posibilitatea depozitării în subteran, fără ca arhiva să fie afectată.

Arhitecții au cercetat variantele constructive care s-ar preta acestui tip de soluție, promotori fiind cei suedezi.³³ Ulterior, aceștia au oferit consultanță și arhitecților norvegieni.

După ce această posibilitate constructivă a fost prezentată la nivel internațional și a fost demonstrată eficacitatea ei, ea a fost îmbrățișată și de alte țări; din diverse motive, precum ar fi să răspundă la condiționările date de: amplasamente cu un regim de înălțime limitat, teren redus sau proximitatea unor monumente istorice, masivitatea acestora a constituit un factor perturbator vizual.

Ulterior, în secolul al XXI-lea, acest tip de rezolvare a devenit compatibil cu principiile de sustenabilitate energetică. Posibilitatea de a menține temperatura internă constantă prin utilizarea limitată a echipamentelor auxiliare, a influențat valorificarea acestei soluții, fără să fie război și fără existența altor condiționări date de amplasament.

³¹ În principiu sunt trei: unul master și două copii.

³² Serverele care conțin copiile de siguranță trebuie amenajate în alte zone geografice, pentru a garanta siguranța lor.

³³ Prima clădire este considerată ca fiind cea din Stockholm a Stadsarkivet Kungsklippan. Proiectul a fost selecționat pe baza unui concurs în 1940; în 1943 a fost finalizată construcția depozitelor și inaugurate, iar zona administrativă a fost finalizată doar în 1959. *Vezi*, Stadsarkivets byggnader, Stadsarkivet Kungsklippan, publicat în 4 octombrie 2023, accesat la [ianuarie 2024] <https://stadsarkivet.stockholm/stadsarkivets-uppdrag/stadsarkivets-byggnader/>.

Indiferent de regimul climatic și adâncimea în subteran, am identificat o serie de caracteristici importante bazate pe realizările din această nișă de soluții. Primul element se referă la protejarea pereților depozitului pentru a nu intra în contact direct cu solul, sub două aspecte. Al doilea element este cel al utilizării exclusive a diaframelor de beton armat pentru toate zidurile. Al treilea element important privește absența sau prezența termoizolației; acest aspect este discutabil. Al patrulea element este existența a două căi de evacuare, un lift pentru documente și altul pentru personal. Al cincilea element statuează posibilitatea de a fi amplasate total sau parțial în subteran, de unde mai pot exista soluții derivate.

Așadar, această soluție de a transla depozitul de la lumină (suprateran) la întuneric (subteran), pe cât de radicală sau cu costuri suplimentare ar părea ca investiție inițială, în timp, poate fi soluția optimă pentru conservare.

12.2. Sunt bibliotecile arhetipul clădirilor de arhive?

Datorită conceptului în sine de păstrare a suportului papetar, cu acces public sau nu, precum și a catalogării lor ca fiind programe ale informației, cele două programe arhitecturale, cel al bibliotecilor și cel al arhivelor, au fost considerate ca fiind similare.

Există o serie de **caracteristici pe care ambele programe** le-au avut în **comun, dar elementele distinctive sunt mai numeroase.**

A existat, fără îndoială, o influențare între cele două programe care s-au dezvoltat în paralel, totuși, acestea se individualizează și se adaptează cerințelor și nevoilor specifice ale fiecăruia. Astfel, suntem de părere că bibliotecile nu constituie arhetipul general al clădirilor de arhive, ci doar a celor din Franța din secolul al XIX-lea.

13. Considerații finale

Apariția programului arhitectural al arhivelor s-a produs ca urmare a soluționării necesităților de preluare și prelucrare a documentelor, indiferent de suport. Principiile generale care au fost stabilite, încă din fază incipientă, au fost păstrate și rafinate în decursul timpului, conducând la o dezvoltare continuă, până în prezent. Deși inițial au fost utilizate clădiri cu alte funcțiuni de bază, ulterior, cantitatea de arhivă adunată, urmată de restricțiile pe care aceste edificii trebuiau să le îndeplinească, precum și nevoile specifice au **determinat construirea celor dedicate.** Aceste clădiri nu au fost realizări accidentale sau izolate, aspect confirmat de criteriile funcționale, constructive, volumetrice și estetice ce le-au definit pe parcursul secolelor și ne-au condus spre stabilirea unei identități arhitecturale particulare a clădirilor de arhive.

Nucleul ideii, precum și primele puneri în practică ale edificiilor dedicate arhivelor au fost realizate în spațiul german, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, ulterior acestea fiind dezvoltate și perfecționate. Pe parcursul secolului al XIX-lea, odată cu realizarea primelor clădiri de arhive în mai multe țări, a fost vizibil schimbul de idei, aspect confirmat de vizitele de studiu și de soluțiile adoptate. Perioada de maturizare a programului arhitectural al arhivelor a fost realizată în secolul al XX-lea, existând îmbunătățiri față de secolul precedent, din mai multe considerente. Acestea au fost realizate prin aportul fiecărei țări la cercetare și experimentare, neexistând o anumită țară care să poată fi definită ca sursă primară. Cu toate acestea, evoluția programului arhitectural al arhivelor nu este încă definitivată, deoarece, deși ne aflăm doar în primul sfert al secolului al XXI-lea, asistăm deja, la soluții noi unele chiar revoluționare. Acestea au fost determinate de o serie de considerente diverse, fiind posibil ca în viitor să asistăm la o nouă fază de metamorfozare a sa.

Evenimentele semnificative care i-au influențat dezvoltarea și parcursul au fost: primele forme de organizare statală, conflagrațiile mondiale, crearea organizației internaționale CIA, regimurile politice și disponibilitățile financiare alocate instituțiilor de Arhivă.

Tendențele, pe termen lung, au prezentat o creștere a numărului edificiilor în fiecare țară studiată, ca urmare a unor cauze particulare sau nu, acestea diferențiindu-se sub mai multe aspecte, atât de ordin funcțional, constructiv, cât și estetic.

România s-a remarcat la nivel european, din mai multe considerente, prin: unicitatea soluțiilor din secolul al XIX-lea, varietatea abordărilor și a construcțiilor realizate în secolul al XX-lea, având atât proiecte speciale (pentru sediul general, cât și pentru sediile teritoriale) și cele tipizate, care au fost rezolvări singulare la nivel european, precum și lucrările de artă monumentală.

Studiul de față confirmă existența, în fiecare țară analizată, a edificiilor construite dedicat, cu caracteristici particulare. Trăsătura comună a fost dată de scopul edificiilor – de păstrare, conservare și facilitare a accesului publicului la documente – precum și de circulația ideilor, care au contribuit la crearea unei baze comune. Acest lucru este validat de faptul că în țări diferite identificăm aceleași erori de organizare funcțională sau după o realizare mediatizată într-o țară anume, la scurt timp, aceleași principii se regăsesc aplicate în alte țări.

De departe se distinge și **se atestă racordarea României** la curentul european al acestui program arhitectural, încă din primele faze. Mai mult, acesta întrunește numărul cel mai variat de abordări și particularități. Prin urmare, considerăm că lucrarea de față a adus completări importante cercetărilor anterioare, prin informațiile inedite, metoda de cercetare și definirea programului arhitectural al arhivelor în istoricul arhivisticii și al arhitecturii, în context european.

În ceea ce privește **relația dintre arhive și biblioteci**, s-a văzut că deși există, fără îndoială, o influență reciprocă între cele două programe, acestea se individualizează și se adaptează cerințelor și nevoilor specifice ale fiecăreia. Mai mult, arhivele s-au acumulat și organizat mult mai de timpuriu decât apariția în sine a primelor spații destinate păstrării cărților, dar vizibilitatea publică a celor din urmă a fost mai mare. Acest progres inegal pe diferiți parametri a fost cel care a putut conduce la inexactitatea precizării arhetipului celor două programe. În viziunea cercetării de față, însă originea programului **arhitectural universal al arhivelor nu se află în programul bibliotecilor**, ci doar în soluțiile franceze din secolul al XIX-lea, soluții care, ulterior, au fost abandonate, iar perfecționarea s-a produs în spațiul german.

Cercetarea aplicativă a avut scopul de a ilustra fragilitatea suportului papetar ținut în condiții improprie și modul cum spațiul configurat de arhitecți afectează documentele aflate în custodia arhiviștilor. Probabil, din acest motiv, cei din urmă s-au implicat activ în determinarea caracteristicilor necesare unei cât mai bune conservări, întrucât este posibil ca arhitecții să nu fi înțeles nevoile documentelor ca „beneficiar” al spațiilor, care era și este unul extrem de fragil, sensibil, particular, capricios și important, datorită conținutului.

În concluzie, suntem de părere că acest **program arhitectural** a putut fi dezvoltat prin **contribuția specialiștilor** celor două domenii, respectiv **arhitecți și arhiviști**. Astfel, a fost **determinat**, prin **practică și evoluție**, în decursul secolelor, **un program arhitectural** dedicat păstrării documentelor, indiferent de suport, aflat **la granița** dintre un **program socio-cultural** și unul **politico-administrativ**.

14. Originalitatea și contribuțiile inovatoare ale tezei

Noutatea subiectului este evidențiată **din mai multe aspecte**, atât ca urmare a procesului de documentare, cât și al celui rezultat în urma prelucrării datelor.

Documentarea a fost realizată în **arhive din țară**, (unde am avut acces la **documente inedite**), cât și în **arhive din străinătate**; lucrarea prezintă informații referitoare la subiectul

arhivelor, unele necunoscute până în prezent și **care nu fac parte, încă, din nicio cercetare publicată**. Astfel, sursele primare au constat din documente originale sau fotocopii, desene, fotografii, materiale video, precum și din partea scrisă a proiectelor, pentru care s-a studiat în:

- a) **arhive din România**: SANIC, SMBAN, CNSAS, SJAN-uri, DMI, UAR, ANF, Arhiva de film Sahia, DJCS, Universității „Ion Mincu”; a primărilor și a consiliilor județene.
- b) **arhive din străinătate**: Germania, Italia, Franța, Slovacia, Norvegia, Danemarca, Marea Britanie și Polonia.

În privința **planșelor de arhitectură din cadrul ANR**, acestea nu au putut fi identificate, deoarece au fost extrase de la cercetare, fiind **clasate ca documente secrete**. Au existat și cazuri excepționale, când au putut fi depistate fațade, planuri de amplasament sau fotografii, dar într-un număr extrem de limitat. Planșele identificate se află la Anexa 1, respectiv la Anexa 2.

Arealul cercetat (România, Franța, Germania, Rusia, Italia, Marea Britanie, Polonia, Norvegia, Slovacia, Danemarca), dar și perioada studiată între secolele al XVIII-lea și al XXI-lea, constituie, prin studiul contextualizat un elemente de noutate.

Tipul de cercetare și modul de prelucrare a datelor reprezintă elemente de noutate, de asemenea, deoarece au fost **valorificate în analize comparative** la nivel european, pe baza unor criterii prestabilite, ceea ce nu a mai fost realizat până în prezent.

Parcurs personal și valorificarea cunoștințelor

Pe parcursul stagiului doctoral, în calitate de consultant, am colaborat cu două Arhive Naționale. Prima a fost cea a României (2022-2023), în cadrul proiectului *eVitala*, iar a doua a fost cea din Oman (2024), pentru studierea și îmbunătățirea proiectului sediului general. În cadrul ultimei colaborări, am fost neplăcut surprinși de gradul limitat de înțelegere al acestui program arhitectural în rândul unor arhitecți străini. Deși costurile de proiectare au fost ridicate, proiectul prezenta o serie de disfuncționalități majore.³⁴ Acest aspect ne confirmă și mai mult importanța lucrării de față pentru viitoarele proiecte ale edificiilor de arhive.

Ca urmare a parcursului în cercetarea și aprofundarea a subiectului, în anul 2024 am devenit membru în grupul *Expert on archive buildings and environments* – EGABE din cadrul Consiliului Internațional al Arhivelor.³⁵

³⁴ Anexă 4.

³⁵ ICA, 2024. „Expert group on archive buildings and environments – EGABE.” Accesat în [iunie , 2024]. <https://www.ica.org/ica-network/expert-groups/egabe/committee/>.

Diseminarea rezultatelor:

Conferințe naționale și internaționale:

- 2019 Facultatea de Inginerie Civilă și Arhitectură din cadrul Universității din Niș,
Serbia (24-25 octombrie 2019)
V International symposium for students of doctoral studies in the fields of civil
engineering, architecture and environmental protection, PhIDAC 2019
- Prezentare *Cultural center of architecture archive. A new view for the reusage of the nobiliary
residences. Item case Haller castel in the Gârbou village Romania*
- 2023 Universitatea 1 București, Facultatea de Istorie
Centenar D. Onciul Perspective asupra Evului Mediu și modernității timpurii:
Surse, metode, abordări (19-20 octombrie 2023)
- Prezentare *Arhivele Statului în șantier continuu. Reconstrucția ansamblului sub directoratul
lui Dimitrie Onciul (1900–1923)*
- 2023 Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia
Conferința națională a studenților și doctoranzilor- Istorie - Arheologie -
Muzeologie - Istoria artei - Patrimoniu – (17 noiembrie 2023)
- Prezentare *De la modele europene la clădiri de arhive autohtone (sec. XIX - XX).*
- 2023 International Institute for Archival Science of Trieste and Maribor
33rd Conference international archival days 2023
17th IAS International autumn archival school (28 noiembrie-2 decembrie)
- Prezentare *Giulio Magni an architect for the project of the State Archives in Bucharest at the
end of the 19th century.*

Publicații:

Cărți:

Maria Alexandra Sas, Sediul Arhivelor Statului în șantier continuu, volumul I – secolul al XIX-lea, Onești,
MGP, 2023, ISBN 978-606-622-689-9

Articole:

Maria Alexandra Sas, „Reconsiderarea unei ruine. Studiu pentru valorificarea ansamblului Castelului
Haller-Jósika din Gârbou”, în Transsylvania Nostra, în anul XIII, 50 (2019), pp. 20-31.

<http://www.transylvanianostra.ro/tjournal/en/article/433>

Maria Alexandra Sas, „Arhivele statului în șantier continuu. Cazul Ansamblului monastic Mihai-
Vodă din București (sec. XIX-XX)”, în Buletinul Cercurilor Științifice Studențești, 27 (2021), pp. 67-
404.

<https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=1125845>

Maria Alexandra Sas, „Sediul central al Arhivelor Naționale fragment de istorie” în *Magazin istoric*,
12 (2023), pp. 16-19.

<https://magazinistoric.ro/decembrie-2023/>

Maria Alexandra Sas, „Giulio Magni, an architect for the project of the State archives in Bucharest at
the end of the 19th century” în *Atlanti +*, 34/1, (2023), pp. 7-22.

[https://doi.org/10.33700/2670-4579.34.1\(2023\)](https://doi.org/10.33700/2670-4579.34.1(2023))